Eduskunta
Ympäristövaliokunta

Esa Nikunen
ympäristöjohtaja
LAUSUNTO

25.10.2017

HEL 2017-011155
HEL 2017-011336

Lausunto valtioneuvoston selonteosta keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta vuoteen 2030

Tausta

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma on laadittu vuonna 2015 voimaan tulleen ilmastolain mukaisesti. Se on valmisteltu ympäristöministeriön johdolla ja valmistelussa ovat olleet mukana liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, puolustusministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö. Lisäksi Ilmastopaneeli on toiminut työryhmässä asiantuntijana. Ilmastolain mukaan valtioneuvosto hyväksyy kerran vaalikaudessa Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman.

Suunnitelma varmistaa osaltaan, että ilmastolain kansallinen tavoite kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisestä vähintään 80 % vuoden 1990 tasosta saavutetaan vuonna 2050. Suunnitelmassa tarkastellaan päästökehitystä vuoteen 2030 asti. Suomi on Pariisin sopimuksessa sitoutunut osana EU:ta vähintään 40 % päästövähennykseen vuoteen 2030 mennessä.

Helsingin ilmastotavoitteet

Helsinki ottaa vastuunsa ilmastonmuutoksen torjunnassa vakavasti ja torjuu ilmastonmuutosta kunnianhimoisesti. Helsinki on syyskuussa hyväksytyssä strategiassaan asettanut tavoitteeksi 60 prosentin päästövähennyksen vuodelle 2030 ja aikaistanut hiilineutraalisuustavoitteen vuodesta 2050 vuoteen 2035.

Rakennusten energiatehokkuutta parannetaan sekä uudisrakentamisessa että vanhan rakennuskannan korjaamisessa. Helsingin energiatehokkuusnormit ovat kansallista vähimmäistasoa kunnianhimoisemmat. Uusiutuva energia ja energiatehokkuus pyritään yhdistämään Helsingissä optimaalisella tavalla paitsi yksittäisissä rakennuksissa myös alueellisesti. Liikenteen päästövähennyksiä toteutetaan koko Helsingin liikennejärjestelmässä niin pyöräilyn ja kävelyn suosiota lisäämällä kuin sähköautojen, sähköbussien ja raidejoukkoliikenteen osuutta nostamalla. Helsingissä luodaan edellytykset sähköautojen määrän voimakkaalle kasvulle mahdollistamalla sähköautojen julkisen latausinfran rakentaminen markkinaehtoisesti. Uusiutuvaa energiaa lisätään niin pienessä kuin suuremmassakin mittakaavassa.

Päästövähennyksiä ja kiertotalouden hankkeita toteutetaan Helsingissä yhteistyössä yritysmaailman ja kaupunkilaisten kanssa. Helsinki haluaa toimia yhä aktiivisemmin alustana mielenkiintoisille ja tuloksellisille innovaatioille, jotka tuottavat myös uusia vientimahdollisuuksia.

Päästövähennysten toteuttamisesta laaditaan vuoden 2018 helmikuun loppuun mennessä aikataulutettu toimenpideohjelma.

Helsingin kannanotot suunnitelmaan

Yleiset kommentit

Suunnitelma ei sisällä Helsingin kannalta uusia ehdotuksia toimenpiteiksi. Siltä osin suunnitelmalta olisi toivonut enemmän kunnianhimoa ja uusia ratkaisuja ilmastonmuutoksen hillintään.

Suunnitelma sisältää paljon toimintaperiaatteita kaupunkien suunnitteluun, mutta jättää pääosin auki, kuinka ne toimeenpannaan. Valtion roolia kuntien ilmastotyön tukemiseen olisi voinut tarkentaa. Valtio voi ohjata tehokkaasti verotuksen ja lainsäädännön keinoin. Pienilläkin rahallisilla tuilla on usein merkitystä. Hyvä esimerkki on hissiavustus, joka voitaisiin monistaa energia-avustukseksi taloyhtiöille. Suunnitelmassa mainittu energiatuki energiatehokkuusinvestointeihin tärkeä. TEM:n harkinnanvarainen energiatuki ei kata asuinrakennuksia ja vastaavia tukia ei ole saatavilla YM:stä, mikä on puute.

Rakennusmääräysten kehittäminen kohti lähes nollaenergiarakentamista on tärkeää, mutta rakennuskanta uusiutuu vain 1-2 prosenttia vuosittain. Siksi on tärkeää edistää energiataloudellista korjausrakentamista ja kanavoida siihen julkista tukea. Tätä varten tulisi kehittää uusia rahoitusmalleja. Usein energiataloudellisen peruskorjauksen yhteydessä tulee harkittavaksi myös lämmitysjärjestelmän muuttaminen käyttämään uusiutuvaa ja vähäpäästöistä energiaa tuontiöljyn sijasta.

Yhtenä keinona valtio voisi edistää hyvien käytänteiden leviämistä kunnista toisiin. Esimerkiksi Helsingissä on pitkään ollut tiukka päästöihin perustuva politiikka ajoneuvojen hankinnoille ja tuki vähäpäästöisten ajoneuvojen pysäköinnille. Malli ei kuitenkaan ole levinnyt muihin kuntiin.

Liikenne

Helsingin laatiman päästöselvityksen mukaan vuoteen 2030 mennessä suurimmat päästövähennykset ovat saavutettavissa liikenteessä, 62 prosenttia vuoteen 1990 verrattuna. Sähköautoja ja ladattavia hybridejä arvioidaan vuonna 2030 olevan yli kolmannes kaikista autoista Helsingissä. Kävelyn ja pyöräilyn arvioidaan lähes kaksinkertaistuvan ja toisaalta henkilöautoilla liikkumisen vähenevän. Raideliikenteen arvioidaan kasvavan voimakkaasti.

Useiden selvitysten mukaan ajoneuvoliikenteen hinnoittelu on kustannustehokkain keino vähentää päästöjä ja edistää kestäviä liikkumismuotoja. Saaduilla varoilla tulisi kehittää kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen edellytyksiä. Kuntien tulisi edistää sähköistä liikennettä yhdessä valtion kanssa esimerkiksi kunnan alueen latausinfrastruktuurin kehittämisellä, pysäköinnin hinnoittelulla, oman autokannan uusimisella ja ajoneuvoliikenteen hinnoittelulla.

Rakennusten energiatehokkuus, tuet ja neuvonta

Suunnitelmassa on rajattu päästökaupan piirissä tuotettavan energian takia kaukolämmitteinen ja sähkölämmitteinen rakennuskanta pois. Tämä aiheuttaa sekaannusta toimenpiteiden tulkinnassa eli tarkoitetaanko esimerkiksi energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian edistämisellä myös muita kuin öljylämmitteisiä kiinteistöjä. Helsingin osalta rajaus tarkoittaisi yli 90 prosentin kiinteistökannan pois rajaamista. Tavoitteena tulisi olla pyrkiminen koko rakennuskannan kannalta energiatehokkaimpaan ratkaisuun. Olemassa olevan rakennuskannan energiasaneeraukset ovat yksi keskeisimmistä asioista, joilla päästöjä voidaan rajoittaa.

Rakennusten energiatehokkuustoimille tulisi kehittää tukijärjestelmä. Suomessa ei tällä hetkellä ole kotitalousvähennystä lukuun ottamatta merkittäviä tukia yksityisen asuinkiinteistökannan energiatehokkuuden parantamiseksi. Kotitalousvähennys ei edistä tällä hetkellä kerrostaloissa tehtäviä energiatehokkuusparannuksia, koska taloyhtiö ei niitä voi saada. Virossa on ollut jo vuosia käytössä energiatehokkuuteen liittyvä KredEX-avustusjärjestelmä, joka on osoittautunut toimivaksi. Virossa suurin avustus on 40% korjauskustannuksista, ja sen ehtona on melko tiukkojen teknisten vaatimusten täyttäminen. Suunnittelun ja valvonnan osalta avustus on jopa 50%. Viron avustusjärjestelmän tulokset ovat Euroopan parhaita.

Viestintä ja neuvonta asukkaille, isännöitsijöille ja taloyhtiöiden hallituksille on erittäin tärkeää. Suomessa tuettiin Motivan kautta vuosina 2012-2014 alueellista energianeuvontaa, mutta tuki lakkautettiin vuoden 2015 alussa, jolloin suurin osa alueellisesta neuvontaverkostosta hävisi. Tehokkainta olisi neuvonta, johon kytkeytyisi tukimekanismeja kuten energia-avustuksia.

Energiatehokkuusavustuksia tulisi jatkaa ja laajentaa energiankäytön kannalta kaikkein suurimpiin mahdollisuuksiin, kuten lämmön talteenottoon ja määräystasoa parempien ikkunoiden ja julkisivun lämmöneristykseen sekä uusiutuvan energian tuotantoa edistäviin ratkaisuihin. Valtion suunnittelutuen olisi hyvä koskea myös taloyhtiöiden valmiutta energiatehokkaisiin peruskorjauksiin, jota tukevat esimerkiksi energiakatselmukset.

Uudisrakentamisen energiamääräykset

Suunnitelman ehdotus uudisrakennusten lähes nollaenergiamääräyksiksi ei ole kovin kunnianhimoinen mahdollisuuksiin nähden. Uudisrakennusten määräystaso kiristyy nykyiseen verrattuna vain noin 10 %. Helsingissä jo nyt joissain kerrostalokohteissa päästää tasolle, joka alittaa selkeästi tulossa olevan määräystason. Koska lainsäädännöstä ei ole tulossa kovin tiukkaa, voisi valtio kannustaa määräystasoa energiatehokkaampaan rakentamiseen esimerkiksi suunnitteluavustuksilla tai tukemalla kuntien rakennusvalvonnan ennakoivaa laadunohjausta.

Hankintojen kehittäminen

Hankintojen ympäristökriteerit ovat yksi kaupungin merkittävimmistä keinoista saavuttaa päästövähennyksiä. Helsingin tavoitteena on, että kaikissa kaupungin hankinnoista käytetään ympäristökriteerejä vuoteen 2020 mennessä.

Kestävien ja ilmastokriteerit sisältävien hankintojen lisäämisessä tarvitaan lisää osaamista ja rohkeutta. Helsingissä on työskennelty osaamisen lisäämiseksi ja seurannan parantamiseksi, mutta paljon on vielä tekemistä, jotta tavoitteisiin päästään. Ympäristöpalvelut kannattaa suunnitelmaan sisältyvää ehdotusta, jonka mukaan edelläkävijäkuntien ja ministeriöiden välillä voitaisiin soveltaa ns. Green deal -mallia, jossa kunnat asettavat kunnianhimoisia kestävän kehityksen tavoitteita ja valtio suuntaa taloudellisia kannustimia esim. hankintojen suunnitteluun.